

סוגיות בדף היומי

ב"מ פ"ד. "נזו נפשיה שר' שמעון בן לקיש"

יוחנן, אשתו של ר"ל ומתחננת לפניו שבניה ישארו יתומים ושהיא תשאר אלמנה. ושום דבר לא עוזר, רבי יוחנן לא מוכן למחול עד שר"ל נפטר מן העולם, מדוע הוא לא מוכן למחול, ואעפ"י שר"ל מגיע עונש, אבל הוא הרי מעניש פה גם את אחותו וגם את בניה, אז למה הוא לא היה מוכן למחול על העונש שלהם, ועוד יותר שהרי רבי יוחנן בעצמו ידע שאין תלמיד וותיק כר"ל, והראיה שאח"כ הוא כ"כ הצטער עד אובדן דעת, אז הוא ידע שאין כזה תלמיד, ולמה א"כ הוא לא יכל למחול לו, אלא שמכאן אנו רואים וכפי שהוא מביא עוד כמה דוגמאות מהגמ' שהמושג הזה של כבוד הרב, זה לא השאלה של הפגיעה של כבוד הרב בעצמותה האישית, אלא שאם פוגעים בכבודם של חכמי ישראל, הרי שהם אינם משמשים יותר ואינם משפיעים יותר את מה שיש בהם על הכלל, והוא מביא שם מהמדרש רבה בויקרא פרק יא, ת, שכתוב שם בשם ר"ע שכלל ישראל נמשלו לעוף, וכשם שעוף בלי כנפיים אינו יכול לפרוח כך גם כלל ישראל בלא הזקנים אינם יכולים לעשות כלום, הם גרועים יותר מאומות העולם, כשאין להם את הזקנים והם לא מושפעים מהזקנים, וכשם שעוף בלי כנפיים הוא גרוע יותר מבהמה, כך גם כלל ישראל אם אין השפעה של זקני הדור עליהם, הרי שאינם יכולים לעשות כלום והם גרועים יותר משאר אומות העולם, אז כשאדם פוגע בכבוד הרב, כשלא נזהרים ולא נשמרים מכבוד גדולי התורה וזקני הדור הרי שמקלקלים בזה את השפע שיש לכל כלל ישראל. ומשום כך לא היה בכוחו של רבי יוחנן את הזכות למחול לר"ל את הפגיעה בכבודו. ובזה הוא מיישב ג"כ קושי שלכאורה נשאלת, איך רבי יוחנן העניש את ר"ל הרי הגמ' אומ' במס' שבת קמט: שכל שחברו ענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה ומדוע היה רבי יוחנן מוכן לסבול כזה צער שאין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, אלא שכנראה אומר הגאון רבי חיים שמונבין שזה לא נא' על זקני הדור, על הרב, אם פגעו בכבודו של הרב והוא מעניש, בזה לא נא' שאינו נכנס במחיצתו של הקב"ה מפני שעל כבוד הרב צריך כל כך להזהר ולהשמר עד שלא שייכת בזה בכלל מחילה, כי הפגיעה בו היא פגיעה בכלל ההשפעה שיש לקיים.

(הרה"ג מרדכי גליס שליט"א)

ב"מ פ"ד: "אם כמותי הוא יהיו כולם זכרים"

שמיישב בזה את מה שנא' אצל רחל אמנו שכשהיא ילדה את בנימין היא מתה, אמרה לה המיילדת "אל תראי כי גם זה לך בן". נשאלת השאלה במה היא ניחמה אותה כשאמרה לה כי גם זה לך בן, אלא שכוונתה היתה מפני שהיו מוציאים על רחל אמנו לעז בזמן שהיא מתה בשעת לידתה, ע"פ מה שהמש' אומרת במס' שבת על שלשה דברים נשים מתות בשעת לידתן ואחד מהם זה על דם נדה, שאם הן לא משמרות דם נדה ע"ז הן מתות בשעת לידה. אז בשעה שרחל אמנו יצאה נפשה בשעת לידת בנימין היה חשש שיצא לעז עליה שהיא מתה בשעת לידתה בגלל אי שמירת ימי נדה, לכן אמרה לה המיילדת אל תיראי גם זה לך בן, הרי נולד לך כאן בן והרי ידוע שהקב"ה נותן בן למי שמשמר ימי נדה, תן חלק לשבעה גם שמונה – ע"י שאתם משמרים ימי נדה הקב"ה נותן לכם בן שאתם מלים אותו לשמונה. (הרה"ג מרדכי גליס שליט"א)

ב"מ פ"ה: "דעבדי תורה דכא תשתכח מישראל"

ולהשתמש בצבאים בקדושה ולהאכיל את הבשר ליתומים, ועל העורות שלהם לכתוב 5 חומשי תורה, כך הוא לימד את אותם תינוקות תורה לשמה ובזה הוא גרס שלא תשתכח התורה חר"ש מישראל. הרי שאנחנו לומדים כאן יסוד עצום בענין לימוד לשמה שצריך להשתדל שלא תהיה שום כוונה אחרת שלא לשם שמים מעורבת בדך התורה, וכפי שידוע גם משמו של הגר"א שמפרש את מה שנא' בזה"ק שרשב"י וחבורתו היו בשדות בין האילנות ושם ישבו ולמדו, כי אין השכינה שורה אלא על פועל צדק, דהיינו על דבר שמתחילתו ועד סופו הוא פועל צדק בכוונה לשמה, וכך אומר הגר"א: ר' חייא בעצמו היה זורע את זרעו הפשתן כדי שיהיה מתחילה ועד סוף בפועל צדק, לכן התקבצו בין האילנות ללמוד ולהתפלל ולא בבית, כי לזכות להשראת שכינה לא רצו שיהיה בבית מעשה ידי אדם שמה היה הבית ע"י מעשה אחד שלא בכוונה קדושה, והסתופפו תחת מעשי ה', כדי שלא יהיה שם שום תערובת של איזו שהיא כוונה שלא לשם שמים

(הרה"ג מרדכי גליס שליט"א)

הגמ' מביאה שבדין ודברים שהיה בין רבי יוחנן ור"ל הקפיד עליו רבי יוחנן וכתוצאה מכך נפטר ר"ל ובסופו של דבר רבי יוחנן התחרט על פטירתו עד שנעקרה דעתו ממנו ונשתתה, אומרת הגמ' שהחכמים התפללו עליו שיפטר מן העולם ונשאלת שאלה קשה מאד, וכי זו העצה היחידה שהיתה להם, מדוע לא בקשו החכמים עליו שיבריא, הרי בסה"כ הוא נשתתה, למה להם להתפלל שיפטר מהעולם. הם היו יכולים להתפלל שרבי יוחנן יבריא. אלא שמכאן אנחנו לומדים אומר הגאון רבי חיים שמונבין שלא היתה תועלת, ואפ' אם רבי יוחנן היה מבריא לא היה יכול לסבול בשום אופן את העדר תלמידו ר"ל, ומפני שהרב זקוק לתלמידיו עד כדי כך שבלעדיהם אין חיינו נחשבים חיים, כפי שרואים כאן, שהרי משום כך פוסק הרמב"ם בפ"ז מהל' רוצח שהרב שגלה מגלים תלמידיו עמו, אם הרב הרג בשוגג וצריך לגלות לערי מקלט, הדין הוא שמגלים תלמידיו עמו, מפני שרב בלי תלמידים חיי אינס חיים, וכלשון הרמב"ם שם: "שחיי בעלי החכמה ומבקשה בלא תלמוד תורה, כמיתה הם חשובים", ורואים עוד יותר עומק בנקודה הזאת, מהגמ' במס' ברכות ה': מספרת שם הגמ' שרבי יוחנן היה אומר "דין גרמא בעשיראה ביר" היו לרבי יוחנן 10 בנים שכולם נפטרו מהעולם, והיה שומר בכיסו עצם מבנו העשירי, וכפי שהתוס' אומ' שהיה לוקח את העצם הזה כדי לנחם אבלים, והרי הדברים מבהילים עד מאד לראות את כח סבלו של רבי יוחנן שאיבד את כל בניו, והיה מסוגל לשאת עמו עצם מגופו של בנו הקטן לנחם בזה אבלים, ועם כל כח הסבל הגדול של רבי יוחנן, כיוון שהוא איבד את תלמידו הוא לא היה מסוגל בשום אופן לעמוד בשברו זה עד שיצאה דעתו. אלא ששוב אנחנו רואים כאן שהרב והתלמיד זקוקים זה לזה עד כדי כך, מפני שחיי בעלי החכמה ומבקשה בלא ת"ת כמיתה הם חשובים, אז אותו רבי יוחנן עם אותו כח סבל גדול כשהתלמיד נפטר מהעולם הוא בשום אופן לא יכל לסבול את זה, ולא היתה שום עצה אלא להתפלל עליו שהוא בעצמו ג"כ יפטר מהעולם. ועוד לימוד גדול אנחנו לומדים מכאן כפי שגם בזה עמד הגאון רבי חיים שמונבין זצ"ל, על המושג של כבוד הרב עד כמה שצריך להזהר ולהשמר בכבוד תלמיד חכם, הרי רבי יוחנן כאן לא מחל על כבודו ומשום כך ר"ל נפטר מן העולם, ובאה אליו אחותו של רבי

הגמ' מביאה שרבי אלעזר ב"ר שמעון פסק על 60 מיני דם של נשים שהיו מסופקות אם דם נדה הוא או דם טהור ור"א ב"ר שמעון פסק שכולם טהורים וכדי להוכיח שהוא לא טהור אמר שאם אמנם כדבריו יתעברו כולן הלילה זכרים וכן הו'. נשאלת השאלה מנין ידע ר"א ב"ר שמעון שאם כל מני הדמים טהורים יהיו כולם זכרים, מביאים המפרשים את המדרש רבה בויקרא פ' תזריע שהמדרש דורש על הפסוק שנא' בקהלת "תן חלק לשבעה גם לשמונה" - אם אתה משמר ימי נידה שהם 7 ימים אני נותן לך בן ואתה מלו ל-8. וא"כ זאת היתה הראיה של ר"א ב"ר שמעון, שאם הדמים הללו שהוא טהור הם באמת טהורים הרי שהנשים הללו משמרות ימי נדה, ובעליהם לא נכשלו בהן חר"ש בטומאה, וא"כ השכר המגיע להן שהן תלדנה בנים זכרים כפי שנדרש בפסוק "גם לשמונה" שהקב"ה נותן לך שכר בן שאתה מלו לשמונה. ומביאים בשם ספר כותנות תורה

ב"מ פ"ה: "דעבדי תורה דכא תשתכח מישראל"

רבי חייא דאג שהתורה לא תשתכח מישראל ע"כ שזרע זרעונית פשתן ולאחר שצמח היה קולע ממנו רשתות ומכמורות, והיה צד צבאים ומאכלי מבשרם ליתומים ומעורותיהם תיקן קלפים ועליהם כתב חמשה חומשי תורה ולימד תינוקות של בית רבן. נשאלת השאלה בשביל מה היה צריך רבי חייא להתעסק כ"כ בציד הצבאים וזריעת פשתן ואח"כ לקלוע בעצמו רשתות ולצוד בעצמו צבאים... למה לו את כל זה הרי כל מה שהוא רצה לעשות, זה ללמד תורה ולגרום שלא תשתכח התורה מישראל, אז היה ביכולתו לקנות עורות ולכתוב עליהם את התורה וללמד את התינוקות. אומר המהרש"א שאם רוצים שדבר ייעשה לגמרי לשמה כדי שתהיה הצלחה בתורה, צריך שמתחילה ועד סוף ייעשה רק לשם שמים בלי שום תערובת של כוונה אחרת, ואם רבי חייא היה קונה עורות מוכנים אז אפשר שהעורות האלו נעשו ע"י תערובת של כוונה שאינה לשם שמים, וע"כ העדיף רבי חייא להתחיל מתחילת הדרך עם כוונה לשם שמים בלבד, והוא העדיף לעשות בעצמו הכל. לזרוע פשתן כדי שיוכל אח"כ לקלוע מהם רשתות ולצוד בעצמו את הצבאים